

10. UKRAINE. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1444 vid 28 zhovtnia 2004 r. Pro rechove zabezpechennya viis'kovosluzhbovtsiv Zbroinykh Syl ta inshyx viiskovykh formuvan u myrnyi chas — Resolution of the Government of Ukraine on October 28, 2004. About the clothing provision of the servicemen of the Armed Forces and other military formations in peacetime: № 1444. (2004). Kiyv. Available from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1444-2004-%D0%BF%ED20041028> [Accessed: 10 April 2016]. (in Ukrainian).*
11. UKRAINE. *Zakon Ukrainy № 2011-XII vid 20 hrudnia 1991 r. Pro socialnyi i pravovyi zakhyst viiskovosluzhbovtsiv i chleniv yikh simey — The law of Ukraine on December 20, 1991. About the social and legal protection of servicemen and their family members: № 2011-XII. (1991). Kiyv. Available from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2011-12/ed19911220> [Accessed: 10 April 2016]. (in Ukrainian).*

Надійшла до редакції 16 квітня 2016 р.

УДК 94(477):316.75«1988/1991»

К. В. Корнієнко

**РОЛЬ ОДЕСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У ФОРМУВАННІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН
НАПЕРЕДОДНІ ПРИЙНЯТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ
(НА МАТЕРІАЛАХ МІСЦЕВОЇ ПРЕСИ)**

Одеський національний політехнічний університет,
пр-т Шевченка, 1, м. Одеса, 65044, Україна

Корнієнко Катерина Володимирівна, к. і. н., доцент кафедри історії та етнографії України, e-mail: zhengal25@rambler.ru

АННОТАЦІЯ

В статті досліджено діяльність одеської інтелігенції на ниві розвитку української національної ідеї та формування національної свідомості одеситів в переддень прийняття Україною незалежності. Основним джерелом дослідження стала місцева преса, яка відзеркалювала основні настрої одеської громади тих років. Розглянуто створення окремих неформальних рухів культурницького та політичного спрямування. Піддано аналізу їх діяльність у сфері відновлення історичної правди, питань статусу та поширення української мови, національного та культурного розвитку одеситів. На основі викладених фактів доведено, що українська інтелігенція м. Одеси

перебувала в авангарді культурницьких та політичних подій перебудови. Завдяки її плідній діяльності було сформовано відповідне ідеологічне підґрунтя для подальших історичних перетворень в державі.

Ключові слова: одеська інтелігенція; преса; «Меморіал»; «Прогрес»; «Південна Громада»; НССП.

Е. В. Корнієнко

**РОЛЬ ОДЕССКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ В ФОРМИРОВАНИИ
НАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ ГРАЖДАН
В ПРЕДВЕРИИ ПРИНЯТИЯ НЕЗАВИСИМОСТИ УКРАИНЫ
(НА МАТЕРИАЛАХ МЕСТНОЙ ПРЕССЫ)**

Одесский национальный политехнический университет,
пр-т Шевченко, 1, г. Одесса, 65044, Украина

Корнієнко Катерина Владимировна, к. и. н., доцент кафедры истории и этнографии Украины, e-mail: zhengal25@rambler.ru

АННОТАЦИЯ

В данном исследовании рассмотрена деятельность одесской интеллигенции в последние годы «перестройки», её роль в развитии украинской национальной идеи и формировании национального самосознания одеситов. Основным источником исследования стала местная пресса, которая отображала основные настроения одесской громады в годы перестройки. В статье рассмотрено создание отдельных неформальных движений культурно-просветительской и политической направленности. Анализируется их деятельность в сфере восстановления исторической справедливости, вопросов статуса и распространения украинского языка, национального и культурного развития одеситов. На основе изложенных фактов доказано, что украинская интеллигенция г. Одессы находилась в авангарде культурных и политических событий перестройки. Именно благодаря её плодотворной работе была сформирована необходимая идеологическая почва для дальнейших исторических изменений в стране.

Ключевые слова: одесская интеллигенция; преса; «Мемориал»; «Прогресс»; «Південна Громада»; НССП.

K. V. Kornienko

ODESSA'S INTELLECTUALS' ROLE IN SHAPING NATIONAL CONSCIOUSNESS OF CITIZENS BEFORE THE ADOPTION OF UKRAINE'S INDEPENDENCE (ACCORDING TO THE MATERIALS OF DOMESTICAL PRESS)

Odessa national polytechnic university,
1 Shevchenko ave., Odessa, 65044, Ukraine

Kornienko Kateryna Volodymyrivna, PhD in History, Associate Professor Department of History and Ethnography of Ukraine, e-mail: zhengal25@rambler.ru

ABSTRACT

The article examines the activities of Odessa intelligentsia in the last years of «perestroika», its role in the development of the Ukrainian national idea and the formation of national consciousness of citizens of Odessa. The main source of the study was the local press. It reflects the mood of the main bulk of Odessa in the years of perestroika. The article deals with the creation of separate informal movements of cultural and political trends. The research analyzes their activities in the field of restoration of historical justice, status issues and the spread of Ukrainian language, national and cultural development of the citizens of Odessa. On the basis of these facts, it was proved that the Ukrainian intellectuals in Odessa was in the forefront of cultural and political reconstruction of events. It is thanks to her fruitful work, necessary ideological ground for further historical changes in the country was formed.

Key words: *intellectuals of Odessa; media; «Memorial»; «Prosvita»; «Pivdenna Gromada»; NAPP.*

Процес перебудови в Україні був пов'язаний з великими надіями та сподіваннями серед населення та різних громадсько-політичних сил. Більшість українців прагнула змін. Хтось пов'язував надії із покращенням матеріального та соціального становища, як-то шахтарі Донбасу, в інших областях, як Львівська, Тернопільська, лунали гасла про реалізацію національних прав. Проте всі ці рухи були об'єднані спільною ідеєю — здобуття Україною реального, а не паперового, суверенітету, і в майбутньому незалежності.

Українська інтелігенція, беручи витоки ще з руху шістдесятників та дисидентів, в часи перебудови розправила крила та опинилась в авангарді подій. Саме вона виступала рушійною

силою державотворчих процесів, підіймаючи найгостріші питання ще задовго до оголошення політики «гласності». Тому у добу перебудови природно виступила носієм громадської думки та її виразником. Наприкінці 1980-х рр. створюються неформальні альтернативні рухи, які мали ілюструвати опозиційні настрої в державі та підтримували рух до змін.

Вивчаючи загальні праці, які висвітлюють діяльність української інтелігенції та антиурядових рухів в переддень незалежності, варто відзначити, що науковці найбільше уваги приділяють Києву, як арені найвизначніших державних перетворень, а також рухам на Донбасі і у Львові, які стали каталізаторами антирадянських настроїв в державі [1]. Це робить актуальним висвітлення ролі місцевих громад в Україні напередодні прийняття незалежності.

Регіональний аспект лише частково порушений у працях викладачів та аспірантів кафедри історії та етнографії України ОНПУ, присвячених розбудові Народного Руху України та його територіальним представництвом [2]. Варто окремо відзначити дослідження О. А. Шановської, яка розглядає українську інтелігенцію не лише як рушійну силу, а як суб'єкт перебудови [3].

Таким чином, метою статті є розглянути діяльність одеської інтелігенції в роки перебудови та визначити її внесок та вплив на громадську думку одеситів в переддень здобуття незалежності України. Це дозволить розширити та поглибити вивчення діяльності української інтелігенції на загальнонаціональному рівні.

Основа джерельної бази дослідження склала місцева преса, на шпальтах якої найяскравіше відображені тогочасні настрої міської громади та її ідейних лідерів.

Наприкінці 1980-х рр. більшість населення Одеси, як і по всій країні, була дезорієнтована. У страху перед незрозумілим майбутнім більшість намагалась втриматись за ідеали радянської системи та заперечити національний чинник як фактор розгортання процесу розвитку державності. В той же час кризові явища в державі призводили до підвищення рівня політизації громадян. На сторінках тогочасної місцевої преси зустрічаємо згадки, про те, що «робітники стали більш допитливими» та частіше апелювали до своїх конституційних прав [4].

На чолі неформальних громадських рухів Одеси стали не робітники, як це відбулось на Сході країни, а саме інтелігенція. Першими питаннями, піднятими у національній площині, стали проблеми історичної пам'яті та мови.

25 листопада 1988 р. була сформована Координаційна рада Одеського історико-просвітницького товариства «Меморіал». Оргкомітет очолили філософ В. Цимбалюк, поетеса О. Ільницька, історик А. Бачинський, колишні ув'язнені ГУЛАГу А. Бойко та І. Сулимов. Серед своїх найголовніших завдань товариство ставило відновлення історичної правди та пам'яті, реабілітацію невинно засуджених під час політичних репресій, затвердження норм демократії та громадянського суспільства [5]. 17 грудня 1989 р. на Соборній площі пройшов мітинг товариства «Меморіал», присвячений пам'яті А. Сахарова. Загалом товариство проводило плідну роботу по заповненню білих плям минулого. На Другому християнському цвинтарі м. Одеси виявлено братські могили радянських часів. На місці розстрілу фашистами 25 тисяч чоловік єврейського населення Одеси Другої світової війни спільно з Товариством єврейської культури було відкрито пам'ятний знак [6].

Якщо говорити про статус національної мови в Одесі, то наприкінці 1980-х рр. вона не лише не звучала в установах, організаціях, а й не вийшла на вулиці і площі. Однак, незважаючи на загальновідому мультикультурність міста, питання затвердження провідного статусу української мови неодноразово ставилось у спільних зверненнях та відкритих листах одеської інтелігенції до місцевого уряду та одеської громади. Варто відзначити, що такі заяви лунали на шпальтах газет ще напередодні виходу Закону про мови від 28.10.1989, який надавав українській мові офіційний статус.

Так, у відкритому зверненні 17 лютого 1989 р. на сторінках місцевої преси культурні діячі міста пропонували назву центрального парку та проспекту Одеси імені великого Кобзаря встановити національною мовою [7]. Окремим об'єктам замість назв епохи соціалізму надавались імена, присвячені історії краю. Так, Комсомольський пляж наприкінці 1980-х отримав нове ім'я, і широко знаний по сьогодні одеситами як пляж Ланжерон.

Ситуація з національною мовою в школах була вкрай критичною. Влада, надавши можливість батькам обирати мову викладання, майже витіснила вживання української мови у межах шкільної програми. За шкільним опитуванням у березні 1989 р. більшість старшокласників не могла назвати жодного українського письменника чи художника. Від районних організацій Південної громади надходили відомості про штучне завищення кількості росіян в районі для того, щоб не відкривати українських класів та навчальних закладів. Поруч із цим, завдяки патріотично свідомим працівникам освіти, українська мова поступово поверталась із небуття і в школах. Зокрема на початку 1989 р. була переведена на українську мову викладання середня школа № 30 по вул. Чорноморського козацтва [8].

На базі шкіл та культурних спілок відродилась традиція проведення вечорниць, літературних вечорів. Поряд із підтримуваними державою «гопачно-шароварними» традиціями радянського зразка серед одеської громади було відчутно підвищення інтересу та попиту на автентичний український фольклор, літературу, живопис [9]. Відбувалось відродження традицій українського кобзарства. Серед одеських кобзарів варто відзначити С. Шаргородського.

Поруч із поверненням забутої історичної та культурної спадщини йшло активне повернення релігійних забудов, які в радянські часи використовувались не за призначенням. Так, Свято-Григоріє-Богословська Церква на вул. Старопортофранківській використовувалась під склад, Свято-Миколаївський храм на вул. Приморській — під спортивний зал, Храм Казанської ікони Божої Матері по вул. Чорноморського козацтва — під магазин.

Незважаючи на значні кроки по відновленню національного та культурного життя, у 1990 р. радянська ідеологія в Одесі зберігала провідні позиції. На шпальтах одеських газет яскраво простежується поєднання радянської риторики та національних культурницьких настроїв. Яскравим прикладом є випуск газети Чорноморська комуна за 27 жовтня 1990 р., до речі, єдиної україномовної газети в Одесі на той час, редакція якої була лояльною до неформальних рухів. Так, на першій сторінці одеситів вітали з черговою річницею входження Західної України до складу УРСР, яке змальовували «як результат

тривалої відчайдушної боротьби трудящих краю на чолі з компартією». В цьому ж номері містилась велика стаття, присвячена історії одеської Просвіти, яка у свій час була заборонена радянською владою [10].

Відродження одеської «Просвіти» у 1989 р. стало значним здобутком для Одеси та одеситів. Повернення товариства із забуття 80-річної давнини значно пожвавило культурне життя в місті [11]. Роком раніше, 21 жовтня 1988 р., було створене «Товариство шанувальників української мови і культури ім. Т. Г. Шевченка». Тоді у зборах брали участь студенти, вчителі, письменники, бібліотекарі й інші представники творчої інтелігенції міста. Новостворена організація ставила своєю метою відродження рідної мови, культури, звичаїв, відчуття національної гідності тощо. Основою діяльності товариства стало проведення свят, творчих вечорів та концертів, святкування визначних історичних та культурних дат [12]. Згодом з лав «Товариства шанувальників української мови і культури ім. Т. Г. Шевченка» виділилась ще одна культурницька організація — товариство «Південна Громада». Діяльність товариства була спрямована на поширення знань серед населення, формування національної свідомості у громадян, утвердження української мови як державної у всіх сферах життя. Товариство ініціювало лекції-дискусії на чолі з науковцями одеських вузів з питань української мови, культури та історії, які регулярно проводились в народному університеті українознавства при товаристві. У березні 1990 р. була проведена вчительська конференція з питань впровадження закону про мови в Україні [13, арк. 81]. Активно підтримувались зв'язки одеських громадівців із представниками львівського «Товариства Лева», йшли переговори про співпрацю та обмін виданнями [14].

Проте, незважаючи на плідну культурно-освітню діяльність товариств Одеси, станом на 1990 р. мовне питання не набрало необхідного резонансу. Голова «Південної Громади» Б. Янчук зазначав, що при наявності закону про мови та 6 років перебування в області триває русифікація. Ті незначні поступки, на які йде місцева влада, — лише камуфляж. Жоден із неформальних рухів не входить до комісії облвиконкому з реалізації закону про мови. Новим неформальним рухам залишили лише вечорниці та культурні вечори [15].

Варто зазначити, що тоді ж серед членів «Південної Громади» піднімалось питання про ведення родоводу Одеси не від цариці Катерини II, як було прийнято раніше, а від першої згадки про місцевість, яка посилається ще на русько-литовські джерела. Наразі це питання актуальне і сьогодні та є предметом уваги одеських істориків.

У 1991 р. в планах «Південної Громади» найважливішими стали питання відродження музею «Степова Україна», продовження процесу декомунізації в місті та області, перекладення назв вулиць Одеси українською мовою, створення українського кіно-культурного центру, збільшення кількості україномовних шкіл та дитсадків, співпраця з іншими організаціями науково- та національно-культурного спрямування тощо [16].

Створення Першої суспільно-політичної організації було ініційовано в Одесі у листопаді 1988 року. Нею став «Народний союз сприяння перебудові» (НССП). Засновниками НССП стали активісти правозахисного руху Б. Земельман, І. Голобородько, Л. Заславський. Ще 10 вересня 1988 року в Києві, в приміщенні Будинку вчених, зібралися представники правозахисного руху України з п'яти міст України — Києва, Львова, Івано-Франківська, Одеси, Харкова. Метою цього зібрання була організація в регіонах України народного демократичного руху, який отримав назву Народний Рух України [17, с. 132].

Одеські регіональні органи влади чинили перешкоди для скликання зборів у місті. Саме тому конференція була проведена на території Молдавської РСР, в приміщенні Будинку кінематографістів Молдови. Одеської емблемою НРУ став молодий паросток, що пробиває асфальт, що мало на увазі громадянський рух, що ламає кайдани тоталітарної радянської системи. І саме тут, разом із відкритою жорсткою критикою влади пролунали перші заклики одеської інтелігенції до повного виходу України зі складу СРСР [18].

Першими співголовами конференції були обрані: А. І. Уйюмов, В. Д. Цимбалюк, В. С. Струтинський, Е. А. Якимович. Її учасники пізніше стали делегатами Установчого з'їзду Народного Руху України, який відбувся 8–10 вересня 1989 року. Члени НРУ ставили перед собою завдання консолідації українського суспільства на демократичних принципах, демократичні перетворення в усіх сферах суспільного життя.

Отже, в переддень незалежності України одеська інтелігенція активно працювала та втілювала українську національну ідею в життя. Кращі її представники зробили вагомий внесок у формування громадської думки, заснованої на патріотизмі та демократії. Вони ініціювали створення неформальних рухів та організацій культурного, а згодом і політичного спрямування. Тому можна із впевненістю зазначити, що революційні зрушення часів перебудови були, перш за все, інтелектуальним проривом інтелігенції. Саме завдяки їй в одеській громаді ширились національні гасла та формувалось підґрунтя для майбутніх історичних перетворень 1991 року.

Список джерел та літератури

1. Касьянов Г. В. Україна 1991–2007: нариси новітньої історії / Г. В. Касьянов. — К.: Наш час, 2008. — 432 с.; Бойко О. Д. Україна в 1985–1991 рр.: основні тенденції суспільно-політичного розвитку: монографія / О. Д. Бойко. — К., 2002. — 306 с.; Кульчицький С. В. Закономірності державотворчого процесу у незалежній Україні / С. В. Кульчицький. — Київ, 2001. — 160 с.
2. Гончарук Г. Народний Рух України. Історія / Г. І. Гончарук. — Одеса : Астропринт, 1997. — 379 с.; Звездун О. М. До питання про створення Одеської обласної організації НРУ за перебудову / О. М. Звездун // Інтелігенція і влада. — 2010. — № 20. — С. 130–137; Козаченко О. М. Одеська крайова організація НРУ на сторінках періодичних видань кін. 1980-х — 1990-х років / О. М. Козаченко // Інтелігенція і влада. — 2011. — № 23. — С. 71–76.
3. Шановська О. А. Політичні передумови виникнення інтелектуально-духовної опозиції радянському режимові наприкінці 1980-х рр. (на прикладі УРСР) / О. А. Шановська // Інтелігенція і влада. — 2008. — № 13. — С. 157–168.
4. Чернецька Т. Ми і роки / Т. Чернецька // Чорноморська комуна. — 1989. — 1 січня.
5. Кобринская С. «Мемориал»: вчера и сегодня / С. Кобринская // Знамя коммунизма. — 1990. — 3 октября.
6. Окс В. Ничто не забыто / В. Окс // Вечерняя Одесса. — 1990. — 4 апреля.
7. Пора зробити перші кроки // Чорноморська комуна. — 1989. — 17 лютого.
8. Іще одна українська // Чорноморська комуна. — 1989. — 22 січня.
9. Зленко Г. Чтобы зеленела крона... / Г. Зленко // Знамя коммунизма. — 1989. — 30 марта.
10. Мисечко А. Одеська «Просвіта» / А. Мисечко // Чорноморська комуна. — 1990. — 27 жовтня.

11. Ярещенко О. Т. Одеська «Просвіта»: історія, сучасність: історико-популярний нарис / Я. Ярещенко. — Одеса : Маяк, 1998. — 112 с.
12. Одеса: товариство мови // Культура і життя. — 1989. — 8 січня.
13. ДАОО. — Ф. 11. — Оп. 152. — Спр. 68.
14. Прядко В. Возродить родной язык / В. Прядко // Вечерняя Одесса. — 1989. — 21 июня.
15. Змієвський С. Що болить Південній громаді / С. Змієвський // Культура і життя. — 1990. — 8 липня.
16. Чумаченко В. Існування в Україні такого товариства — аномалія / В. Чумаченко // Чорноморська комуна. — 1991. — 16 листопада.
17. Звездун О. М. До питання про створення Одеської обласної організації НРУ за перебудову / О. Звездун // Інтелігенція і влада. — 2010. — № 20. — С. 130–137.
18. Белоус А. А что дальше? / А. Белоус // Чорноморська комуна. — 1989. — 2 вересня; Не навреди! // Вечерняя Одесса. — 1989. — 31 августа.

REFERENCES

1. KASIANOV, H. V. (2008) *Ukraine 1991–2007: narysy novitnoi istorii — Ukraine 1991–2007: essays of contemporary history*. Kyiv: Nash chas. (In Ukrainian); BOIKO, O. D (2002) *Ukraini v 1985–1991 rr.: osnovni tendentsii suspilno-politychnoho rozvytku: Monohrafiia — Ukraine in 1985–1991 gg.: main trends of socio-political development: Monograph*. Kyiv. (In Ukrainian); KULCHYTSKYI, S. V. (2001) *Zakonomirnosti derzhavotvorchoho protsesu u nezalezhnii Ukraini — Patterns of independent state building process in Ukraine*. Kyiv. (In Ukrainian).
2. HONCHARUK, G. I. (1997) *Narodnyy Rukh Ukrainy. Istorya — The People's Movement Of Ukraine. History*. Odesa: Astroprint. (In Ukrainian); ZVEZDUN, O. M. (2010) *Do pytannia pro stvorennia Odeskoi oblasnoi orhanizatsii NRU za perebudovu — Before the establishment of the Odessa regional organization NRU for restructuring — Intellectuals and power*. № 20. p. 130–137. (In Ukrainian); KOZACHENKO, O. M. (2011) *Odeska kraiova orhanizatsiia NRU na storinkakh periodychnykh vydan kin. 1980-kh — 1990-kh rokov — Odessa regional organization NRU on the pages of periodicals in late 1980s — 1990s. — Intellectuals and power*. № 23. p. 71–76. (In Ukrainian).
3. SHANOVSKA, O. A. (2008) *Politychni peredumovy vynyknennia intelektualno-dukhovnoi opozytzii radianskomu rezhymovi naprykintsi 1980-kh rr. (na prykladi URSR) — The political background of intellectual and spiritual opposition to the Soviet regime in the late 1980s. (For example, the USSR)*. — *Intellectuals and power*. № 13. p. 157–168. (In Ukrainian).
4. CHERENETSKA, T. (1989) *My i roky — We and years — Chornomorska Comune*. January, 1. (In Ukrainian).

5. KOBRYNSKAIA, S. (1990) «Memoryal»: vchera y sehodnia — «Memorial»: Yesterday and Today — The banner of communism. October, 3. (In Russian).
6. OKS, V. (1990) Nychto ne zabyto — Nothing is forgotten — Evening Odessa. April, 4. (In Russian).
7. (1989) Pora zrobyty pershi kroky — It's time to take the first steps — Chornomorska Comune. February, 17. (In Ukrainian).
8. (1989) Ishche odna ukrainska — Another Ukrainian — Chornomorska Comune. January, 22. (In Ukrainian).
9. ZLENKO, H. (1989) Chtoby zelenela krona... — To greener Krone... — The banner of communism. March, 30. (In Russian).
10. MYSECHKO, A. (1990) Odeska «Prosvita» — Odessa «Enlightenment» Chornomorska Comune. October, 27. (In Ukrainian).
11. YAREShchENKO O. T. (1998) Odeska «Prosvita»: istoriia, suchasnist: istoryko-populiarnyi narys — Odessa «Enlightenment»: Past, Present: Historical and popular essay. — Odessa: Mayak. (In Ukrainian).
12. (1989) Odesa: tovarystvo movy — Odessa: Society Language — Culture and Life. January, 8. (In Ukrainian).
13. Derzhavnuj arhiv Odes'koy oblasti. F. 11, Op. 152, Spr. 68 — The State Arhchive of the Odessa Oblast. Fund 11. Catalogue 152. Case 68. Odessa.
14. PRIADKO, V. (1989) Vozrodyt rodnoi yazyk — To revive the native language — Evening Odessa. June, 21. (In Russian).
15. ZMIIeVSKYI, S. (1990) Shcho bolyt Pivdennii hromadi — What hurts the community South — Culture and Life. July, 8. (In Ukrainian).
16. CHUMACHENKO, V. (1991) Isnuvannia v Ukraini takoho tovarystva — anomaliia — The existence of such a society in Ukraine — an anomaly -Chornomorska Comune. November, 16. (In Ukrainian).
17. ZVEZDUN, O. M. (2010) Do pytannia pro stvorennia Odeskoi oblasnoi orhanizatsii NRU za perebudovu — Before the establishment of the Odessa regional organization NRU for restructuring — Intellectuals and power. № 20. p. 130–137. (In Ukrainian).
18. BELOUS, A. (1989) A chto dalshe? — What's next? -Chornomorska Comune. September, 2. (In Ukrainian); (1989) Ne navredy! — Do not harm! — Evening Odessa. August, 31. (In Russian).

Надійшла до редакції 6 травня 2016 р.

ІСТОРІОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

УДК 316.75:321.74:329.733(477)«1960/1970»

Н. М. Кіндрачук

НЕПРИМИРЕННІСТЬ РАДЯНСЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ З УКРАЇНСЬКОЮ НАЦІОНАЛЬНОЮ ІДЕЄЮ В ІСТОРИЧНІЙ НАУЦІ УРСР ПРОТЯГОМ 60-х — 70-х рр. ХХ ст.

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»,
вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, 76018, Україна

Кіндрачук Надія Мирославівна, к. і. н., доц., доцент кафедри історіографії і джерелознавства, e-mail: jasmin_2@list.ru

АНОТАЦІЯ

В статті досліджується непримиренність радянської ідеології з українською національною ідеєю в історичній науці УРСР протягом 60-х — 70-х рр. ХХ ст., висвітлюється процес монополізації історичної науки у республіці, здійснюється показ заборони будь-яких виявів української самостійницької позиції, посилення боротьби з вільнодумством та інакомисленням, акцентується увага на існуванні жорсткого контролю над науковою діяльністю дослідників. В історичній науці УРСР велися утиски найменших проявів української національної ідеї, яка пробуджувала самосвідомість і національну гідність українців та обґрунтовувала право українського народу на самовизначення в межах власної етнічної території. Український патріотизм в радянській історичній науці вважався «ідеологічним збоченням», «політичним злочином», а його прихильники звинувачувалися в «антирадянській діяльності», «екстремізмі» та називалися «буржуазними націоналістами». Натомість компартійна правляча верхівка всіляко возвеличувала виняткову роль російського народу та його всеохоплююче домінування в історичному бутті українців, всесторонньо пропагувала «радянський патріотизм». Існування штучної прив'язки історії української нації до російського чинника та вигаданого твердження про «спільність історичних коренів російського і українського народів» створювало підґрунтя для русифікації минулого України.